

MARXISMENS KLASSIKERE — nr. 2

ENVER HOXHA

**FRIGJÖRING
AV KVINNEN UNDER
SOSIALISMEN**

**FORLAGET OKTOBER A/S
OSLO1971**

FRIGJÖRING AV KVINNEN UNDER SOSIALISMEN

**Noen aspekter vedrørende
den albanske kvinne.**

**FORLAGET OKTOBER A/S
OSLO 1971**

FÖRSTOJNING
AV KVINNEN UNDER
SOSIALISMEN

Förste utgåve 1971

Noen aspekter vedrørende
den albanske kvinne.

FÖRLAGET ORIENTALIS
Trykt i offset hos A/S Duplotrykk.

Kamerater!

Idet jeg avslutter første punkt på dagsordenen vår, har jeg lyst til å lufte noen synspunkter på den albanske kvinnens problemer.

Partiet har hele tida regnet kvinnesaken som et viktig problem for uhyre viktig. Det er et samfunnsspørsmål som nøye er knyttet sammen med vårt folks skjebne, med sosialismen og kommunismen i vårt lands framtid. Kvinnesaken er ikke skilt fra og uten forbindelse med andre problemer i samfunnet. Disse problemene kan ikke granskes med letthet eller løses lett, eller – hva som er enda verre – bli ignorert. Kvinnesaken er ikke et snevert følelsesmessig problem, et problem som kan behandles på en romantisk og sentimental måte. Det er et av livets store problemer, et av de store problemer i menneskets materialistisk-dialektiske utviklingshistorie.

Det er derfor Marx, Engels, Lenin og Stalin og alle deres tilhengere har ansett kvinnesaken som et viktig problem, spørsmålet om deres frigjøring og emansipasjon, om utviklingen av deres evner i et fritt samfunn, uten undertrykkere og utbyttere, som spørsmål av største viktighet.

Langt fra noen gang å ha neglisjert eller undervurdert de problemer den albanske kvinnen står overfor, har partiet hele tida og overalt i sin kamp, lagt særlig vekt på den bestemmende rollen kvinnen har både i frigjøringskampen og i kampen for å bygge sosialismen – og dette langt fra på noen sentimental måte. Partiet gjorde dette på en fullt ut marxistisk måte og var fullstendig oppmerksom på de hindringer som lå i veien. (Dette gjorde partiet ved hele tida å fremme det ubrytelige prinsipp at i kampen for å frigjøre folket fra enhver form for trelldom, var den albanske kvinnens emansipasjon nødvendig – og en forutsetning av største viktighet.) På denne måten vant partiet de store seirene som i dag blir ført videre og som utdypes for hver dag som går. Derfor blir dette plenumsrådet i sentralkomiteen, viet den albanske kvinnens problemer i vårt sosialistiske samfunn, av den største betydning.

Kamerat Enver Hoxha holdt denne talen på sentralkomiteens annet plenum i Arbeidets parti i Albania juni 1967. Plenumet lyttet til politbyråets rapport »Om videre utdyping av kampen for en fullstendig frigjøring av kvinnen, og fremminga av hennes rolle i det sosialistiske Albania» som ble lagt fram av kamerat Ramiz Alia, medlem av politbyrået og sekretær i sentralkomiteen i PLA.

Før partiet er et grundig studium av de sosiale fenomenene i vekst, av forholdene mellom menneskene i produksjonen, av veksten i og anvendelsen av de ideer partiet sprer og av klassene i vårt samfunn på dets forskjellige stadier og de forandringer de undergår i løpet av denne kontinuerlige prosessen - av umåtelig betydning. Et slikt studium bekrefter riktigheten av prinsippene, beriker sosialismens teori med praksis og gir partiet gode muligheter til å oppsummere og til å føre denne oppsummeringen ut til massene og dermed skape nye muligheter, situasjoner og verdier som vil sikre uavbrutt utvikling og framgang.

Sosialismen er partiets og massenes verk. Derfor kan ikke partiets direktiver bli gjort kjent og satt ut i livet uten at vi er kjent med de faktiske forhold og bereder grunnen der de skal slå rot og omdannes til objektiv virkelighet. En riktig utførelse av partiets direktiver avhenger først og fremst av hvor korrekt og grundig de er forstått av massene. Derfor må massene være i stand til, eller bli satt i stand til, å forstå dem fullt ut. Dette avhenger av nivået i partiets politiske, ideologiske og organisatoriske arbeid. Og for at dette arbeidet skal kunne gjøres godt, er det - som jeg tidligere har sagt - helt nødvendig å studere samfunnsspørsmål og kjenne problemene godt.

Jeg tror dette er noe som angår oss alle og ikke bare et begrenset antall spesialister på filosofi, samfunnsspørsmål eller politisk økonomi, og heller ikke bare skribenter, skuespillforfattere eller kunstnere. Dette er først og fremst partiets problem, et spørsmål om hvilken linje vi skal følge når vi handler, et problem som - om det ikke blir løst - vil føre til at partiet ikke har framgang i sitt arbeid. Og hvis partiet ikke har framgang i sitt arbeid så vil heller ikke skribenter, akademikere eller kunstnere kunne få en riktig veiledning når de skal fordype seg i studier, lage sosialistisk realistiske verker eller utvikle den marxist-leninistiske vitenskapen.

Derfor må vi gi oss i kast med å løse de samfunnsmessige problemene på landsbygda og i byområdene. Derfor må vi gi oss i kast med å løse ungdommens spesielle problemer. Og på samme måte må vi gi oss i kast med å løse det grunnleggende samfunnsmessige problemet som er knyttet til kvinnene og familien - det problem vi i dag tar opp på dette plenumsmøtet i sentralkomiteen.

Vår proletære revolusjon ledet av det marxist-leninistiske partiet, måtte - som den også gjorde - omstyrte det gamle føydale og borgerlige system. Den måtte - slik den også gjorde - slå tilbake de forsøkene på å fascistifisere landet som ble gjort av de italienske fascistene og de tyske nazistene og beseire okkupantenes styre og dets overbygning. Vår proletære revolusjon var forutbestemt til - slik den gjorde - å opprette, utvikle og berike det

sosialistiske system, proletariatets diktatur og å bygge en ekte sosialistisk overbygning basert på og inspirert og ledet av marxist-leninistisk teori og sosialistisk praksis – alt under ledelse av vårt marxist-leninistiske parti.

Det var innen rammen av denne store revolusjonære omveltningen, da den gamle verden ble ødelagt og den nye, vakre sosialistiske verden ble bygd opp på dens ruiner, at frigjøringen av den albanske kvinnen, som utgjør halvparten av vårt lands befolkning og er av uvurderlig betydning for vårt lands og sosialismens skjebne, ble satt i verk.

En proletær revolusjon fulgt av en økonomisk og sosial revolusjon, av ødeleggelsen av føydalismens og borgerskapets økonomiske og politiske herredømme, skapte det virkelige grunnlaget og de nødvendige forutsetningene for frigjøringen av folket fra menneskets utbytting av andre mennesker, og, særlig, for frigjøringen av den albanske kvinnen.

Vårt sosialistiske samfunn er i ferd med å utvikle seg. Ved vårt folks revolusjon skjer det store kvalitative forandringer hos oss. Disse kvalitative forandringene bunner i de materielle forandringene i vårt samfunn, og har frambrakt nye ideer og teorier om samfunnet som kommer i konflikt med de gamle ideer og teorier og erstatter dem. De nye ideene er en mektig kraft som representerer forandringene i landets materielle liv, og fører dette framover.

Det er vesentlig å forklare disse nye ideene og å få dem forstått, for samfunnet kan ikke klare seg uten dem. Landet har bruk for disse ideene, for de mobiliserer og organiserer massene mot gamle, idealistiske, mystiske og borgerlige ideer og fordommer som det gamle samfunnet har gitt oss som vår verste arv etter seg.

Partiet åpner veien for samfunnets framskrittvennlige krefter, og kvinnene er en av dem. Vårt partis marxist-leninistiske ideer gjenspeiler det objektive behovet for å videreutvikle vårt samfunns materielle og moralske liv. Det er derfor vesentlig å løsgjøre den albanske kvinnen fra alle fortidas lenker, fra enhver reaksjonær ide, mening eller fordom, som har røtter i føydal og borgerlig samfunnsmentalitet. Frigjøringa av den albanske kvinnen bør bli ledet av den marxist-leninistiske teorien om samfunnets økonomiske utvikling, av lovene om produksjonsutviklinga. Gjennom dette prismet kan man se hvor viktig kvinnes deltakelse i produksjonen blir, hvor hurtig og riktig partiet bør bygge opp nye forhold i produksjonen. Den økonomiske utviklinga av sosialismen kjemper mot kvinnes moralske og materielle etterslepenhet. Loven om den dialektiske materialisme har gyldighet her som overalt ellers.

Derfor samsvarer de oppgavene partiet skisserer opp med hensyn til kvinnes problem helt med landets materielle betingelser som er skapt av partiet.

Opprettelsen av folkets felles eiendomsrett i industrien og jordbruket i stedet for føydal-borgerskapets, har – sammen med bruken av de gjeldende revolusjonære lovene som beriker og konsoliderer denne eiendomsretten – ført til en gradvis endring av folks tanker i progressiv retning: Synet på eiendomsretten har endret seg; den har vendt seg bort fra privateiendommen til fordel for felleseiendommen.

Ved et intenst ideologisk og politisk opplysningsarbeid fra partiets side utfra disse materielle endringene, har de gamle borgerlige idealistiske ideene om disse grunnleggende spørsmålene i vårt økonomiske og sosiale liv begynt å endre seg. Det er selvsagt klart at denne endringsprosessen ikke er fullført, at den er – og alltid vil være – underlagt en dialektisk utvikling. Det gamle som er i ferd med å dø, vil alltid slåss mot det som blir født, gjenfødt og konsolidert. Vi har fortsatt mye å utføre og en hard kamp å kjempe mot de reaksjonære, idealistiske ideene som lurar i menneskets hjerne, i dets bevissthet og følelsesliv. Disse ideene som manifesterer seg i livet og av og til kommer direkte hatefullt til uttrykk, hindrer alltid framgang. Marx skriver et sted at de døde fordømmer hviler tungt på de levende. Så sterk er fortida.

Dette er grunnen til at partiet legger slik vekt på spørsmålet om å videreføre revolusjonen innen sine egne rekke og i folket som helhet. Det er nemlig på denne måten vi kan oppnå dypere innsikt i de endringer vi foretar i folks materielle og åndelige liv, få en grundigere og riktigere forståelse av de lover som styrer de økonomiske og sosiale omformingene under sosialismen. Og bli bedre i stand til å forstå og mestre dem for mer effektivt å bygge sosialismen hurtig og på et bedre grunnlag for så å gå over til kommunismen.

Unnskyld at jeg avviker en del fra det emnet vi skal ta opp, men jeg gjør det nettopp som en forberedelse til diskusjonen av det. Det kapitalistiske system hvor den private eiendomsretten og utbyttinga av arbeidsfolk blir forherliget, har med sitt økonomiske og åndelige slaveri hvilt tungt på mennene, men tyngst på kvinnene. Kvinnene var de første slave, selv før slaveriet oppsto i menneskets historie. I hele historien, det være seg i den hellenske eller romerske tidsalder i middelalderen, under renessansen eller i vår tids borgerlige såkalte »forfinete sivilisasjon», har kvinnen vært – og er fremdeles – det mest undertrykte, utbyttede og foraktede menneske i alle henseender. Lovene skikk og bruk i dagliglivet, religionen, mannen – alt har undertrykt kvinnene, holdt dem nede.

»Den første konflikten mellom klasser i historien» sier Engels, »oppstår med antagonismen mellom mann og kone i monogamiet, og den første undertrykkelsen av en klasse oppstår med at mannen gjør kvinnen til sin slave.»¹

»Jeg fant kvinnen bitrere enn døden», sier kirkefedrene. St. Johannes Chrysostom har en litt annen oppfatning. Han sier: »Blant ville dyr kan du ikke finne et som er mer skadelig enn kvinnen».

Thomas Aquinas, en teologisk filosof som var en av de mest framtrepende middelalder-obskurantistene, mente og profeterte at »kvinnens skjebne er å leve under mannens hæl», og til slutt i denne rekken av barbariske sitater: »Naturen har laget kvinnen til våre slaver», sa Napoleon.

Slik så kirken og borgerskapet på kvinnen. Blant borgerskapet er synet fortsatt slik. I Europa og over hele verden er det utallige filosofer og forfattere som har laget en myte om mannens overlegenhet over kvinnen. For disse er mannen sterk, klok, modig og derfor forutbestemt til å dominere og lede, mens kvinnen av natur er svak, forsvarsløs og sjenert, og derfor må beherskes og ledes. Borgerlige teoretikere som Nietzsche og Freud opprettholder også den teori at mannen er aktiv mens kvinnen er passiv. Denne reaksjonære og antibiologiske teori fører – som vi har sett den gjorde – til nazistisk politikk og sadistisk seksualitet.

Våre mødre, bestemødre og oldemødre har alle vansmektet under dette legemlige og åndelige slaveriet, de har båret det på sine egne såre skuldre. Nå som revolusjonen har lyktes, nå når sosialismen er i ferd med å bli bygd opp i vårt land, setter partiet den totale frigjøring og likestilling av kvinnen som en av våre største oppgaver.

Marxismen lærer oss at deltakelse i produksjonen og frigjøring fra kapitalistisk utbytting er to faser i frigjøringa av kvinnen. Ved krig og revolusjon har vårt parti, som trofast følger marxismen-leninismen, frigjort folket – og særlig kvinnen – fra kapitalistisk utbytting og ført dem til produksjonen.

Vi kan derfor si at ved å fullføre disse to fasene, dvs. å kvitte oss med kapitalistisk utbytting og intensivere deltakelsen i produksjonen, har vi oppnådd stor suksess i å frigjøre kvinnene. Denne suksessen må utvikles og føres videre. I tillegg til å delta i produksjonen, deltar kvinnene, denne kolossale progressive kraften, i den store utdanningsmessige og kulturelle revolusjon. Kvinnene bryter gjennom alle barrikader, overkommer alle hindringer og fordommer, manifesterer på alle områder sin skapende fysiske og mentale kraft, sin åndelige og moralske integritet. De tar og vil ta en stadig mer aktiv del i styret av landet, i ledelsen av industrien, jordbruket.

utdanninga og kulturen. Lenins direktiv om at »hver kokke burde læres til å styre» utføres hver dag av partiet.

Derfor må partiet helt ut forstå spørsmålet om kvinnes massedeltakelse i produksjonen, ledelse i økonomien og statssaker, ervervelse av kultur og kunnskaper, og dette ikke bare som en viktig progressiv økonomisk faktor, men på grunn av dette også samtidig som en faktor av største ideologiske, politiske og kulturelle viktighet. Vi må forstå at uten kvinnes aktive deltakelse kan ikke noe gjøres riktig og grundig.

Det bør gjøres klart for alle at frigjøringa av kvinnene, den støtte og hjelp vi bør gi dem så de kan fylle den plassen de fortjener i et sosialistisk samfunn, ikke skal ses på som en byrde, men som en imperativ forpliktelse. Det skal ikke ses på som en medlidende gest fra det såkalte »sterke kjønn» til det såkalte »svake kjønn», eller som en slags innrømmelse til kvinner fra menn som er begunstiget med overlegen intellektuell og fysisk styrke og forutbestemt til å lede og kommandere. Folk skal derfor ikke sette partiets lære ut i livet bare fordi partiet sier det, men grundig studere de ideologiske, politiske og økonomiske grunner for at partiet insisterer på løsningen av dette store problemet.

Jeg legger igjen vekt på disse tingene fordi mange partikamerater enten bare forstår dem overflatisk, ikke forstår dem i det hele tatt, eller forstår dem galt. La oss ta spørsmålet om å tillate kvinner som medlemmer av partiet. Noen framgang har det vært, og er det, men det eksisterer fortsatt en viss mangel på forståelse for den prinsipielle viktighet av dette spørsmålet. Faktum er at det overveldende flertallet av partimedlemmene er menn. Hva kommer dette av, særlig etter frigjøringen? Jeg tror dette kommer av den ufullstendige ideologiske forståelse av kvinnes rolle i revolusjonen hos enkelte partimedlemmer, av borgerlige og føydale synspunkter om menns såkalte åndelige og fysiske overlegenhet over kvinnene som lurer i kommunisters tanker. Det kommer av det jeg allerede har påpekt, og som selvsagt har avtatt, men som stadig eksisterer, nemlig at menn skal styre i staten og derfor stå i ledelsen i partiet. Vi må slåss for å rykke opp slike ideer med rota, vi må forstå faren ved dem, og likestille kvinners og menns adgang til å bli medlemmer av partiet. Adgang til partimedlemskap for begge kjønn må stadfestes i betingelsene og lovene i partiets konstitusjon, men først og fremst i partiets ideologi, som gjennomsyrrer hvert ord i partiets konstitusjon og aktivitet. Dette er problemets kjerne.

Kvinner bør føle at de faktisk er medlemmer av sitt eget parti, at de gjennom sitt eget parti er ledende, at de tar aktivt del i å utarbeide lovene for sitt eget parti og at de setter dem ut i livet og overvåker dem ved sin aktive, revolusjonære deltakelse i dagliglivet, i produksjonen og i ledelsen.

Det store spørsmålet om kvinnes fullstendige frigjøring kan ikke løses uten kvinnes aktive deltakelse, ikke bare i praksis, men også i ledelsen av den. Dette store arbeidet er en av de bestemmende faktorer ved utviklingen av det sosialistiske mennesket og ved å skape de mest gunstige betingelsene for de kommende generasjoner som vil praktisere sosialisme og kommunisme.

La oss dra nytte av den meget fruktbare diskusjonen vi har her på møtet i sentralkomiteen om dette viktige spørsmålet til å komme dypere ned i problemet og gjøre det klarere utfra et filosofisk og ideologisk synspunkt, basert på våre klassikers udødelige lære og vårt samfunns objektive virkelighet.

En av de største vitenskapelige slutninger i marxismen-leninismen er den som sier at «undertrykkelsen av kvinnen er knyttet sammen med oppkomsten av den private eiendomsrett». Denne avgjørende teoretiske slutningen finnes i Engels' berømte bok *Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse*. For virkelig å forstå disse problemene fra et marxist-leninistisk synspunkt teoretisk og filosofisk, for virkelig å forstå den dialektisk materialistiske utviklinga av det albanske samfunnet, og for å gripe og tolke riktig det livet som utvikler seg for full fart foran øynene våre, og for å bestemme den linja som må følges for å bygge det nye livet på en riktig marxist-leninistisk måte, må hver kommunist prøve å studere denne boka eller deler av den. Er den umulig å få tak i, må den sendes ut i forkortet form slik at den kan forstås av alle.

Hvis vi studerer arbeidet til far Sthjefen Gjecov, Lek Dukagjinis kanon, med særlig vekt på kapitlene om eiendom, arv, familien, kvinnen og ekteskapet, gjenfinner vi sannheten og det geniale i Engels' bok i vår egen virkelighet. Vi vil se hvordan den private eiendomsretten holder kvinnen undertrykt på en uutholdelig måte, hvordan hun i realiteten gjøres til en salgbar vare. Vi kan faktisk lese:

»Mannen har rett til å slå sin kone, å binde henne med lenker når hun nekter å adlyde hans ordre . . . Mens faren kan slå, lenke, holde fanget og drepe sin sønn eller datter, må kona knele og adlyde sin ektemann . . . kvinnens blod koster 1500 grosh . . . etc.»

Vi er selvsagt århundrer fra Lek Dukagjinis kanon. Vi er også århundrer fra den tida da far Sthjefen Gjecov oppsummerte den. Men dette betyr ikke at dens ånd og rutine ikke eksisterer til en viss grad i mange av de skikkene vi

møter, særlig i samfunnslivet i mange av våre fjellområder, skjønt ikke så utpreget som før.

Det som er problemet med partiet i nord, og generelt med våre folk som studerer teoretiske og samfunnsmessige spørsmål, er at de ikke – slik de skal – har vendt sin oppmerksomhet mot den samfunnsmessige virkelighet og hvordan den utvikler seg i disse områdene. De har heller ikke studert far Sthjefen Gjecoys arbeid som ei av stor historisk og samfunnsmessig betydning. Et studium av dette arbeidet ville hjelpe vitenskapsmennene til å stille en god diagnose når det gjelder den nåværende situasjon i de samfunnsmessige og private forhold i nord, hjelpe dem til å finne fram til omveltningene og utviklingen der og til å forsterke vårt ideologiske, organisatoriske og propagandistiske arbeid.

Det er allerede gjort store forandringer i landets sosiale liv, i folkets samfunnsmessige og private forhold såvel som i deres filosofiske verdensanskuelse. Dette ser man ikke bare ved å sammenlikne med Gjecoys kanon eller med Zogs føydal-borgerlige regime.² Alle disse forandringene gjør det nødvendig for oss på ny å gjennomgå det sivile lovverk som er vedtatt under vårt styre, og – sett i lys av de store forandringene som partiet får gjennomført – finne ut hvor mange kapitler og paragrafer som eventuelt er blitt foreldet.

La oss nettopp ta spørsmålet om den private eiendomsretten som er roten til så mye ondt. Partiet er i ferd med å avskaffe den, rive den opp med roten både materielt og teoretisk. Den er ikke lenger den materielle basis for vårt sosialistiske styre, som er basert på kollektiv eiendomsrett til produksjonsmidlene. I tråd med vår materialistiske filosofi er vi nå i ferd med å omstyrte både den private eiendomsrett og dens overbygning og filosofi, for å erstatte disse med vår egen overbygning, med vår egen materialistiske filosofi. Det er her hovedkilden til suksess i løsningen av det problemet som i dag opptar oss – nemlig kvinnens fullstendige frigjøring – ligger.

Men vi skal ikke anse opphevelsen av den private eiendomsretten som fullt ut oppnådd, ikke materielt og enda mindre ideologisk. Marx sier:

»Privateiendommen har gjort oss så dumme og ensidige at en gjenstand først er *vår* når vi har den, når den altså eksisterer for oss som kapital, eller når den umiddelbart eies, spises, drikkes, bæres på vår kropp, blir bebodd av oss osv., kort sagt *brukes* av oss.»³

Og Marx fortsetter:

»I stedet for *alle* fysiske og åndelige sanser har man ganske enkelt fått fremmedgjøringen av *alle* disse sanser, sansen for å *ha*.»⁴

Det er nettopp på dette området, fylt av følelser og ideer om personlig eiendomsrett som Marx refererer til, vi ennå ikke har ryddet opp. For å nå materielle reformer i endringen av eiendomsforholdene – og i mange andre ting – kreves det store og langvarige ideologiske og politiske anstrengelser fra vår side.

Gjennom en konstant, dialektisk og revolusjonær kamp mellom motsetninger har vår proletære revolusjon under partiets ledelse skapt alle materielle og moralske forutsetninger for å rense opp i de overlevninger av idealistisk ideologi som fins i folks bevissthet. Vi er forpliktet til alltid å føre revolusjonen framover, til å innpode den nye verdensanskuelsen i hodene og hjertene til det folk som skal leve og tenke som revolusjonære. De skal ikke lenger forklare livets fenomener, utvikle og befeste forhold seg imellom og mellom seg og samfunnet utfra den idealistiske, religiøse og borgerlige verdensanskuelsen, men utfra den materialistiske, ateistiske og sosialistiske verdensanskuelsen. På dette området vil partiet, i tillegg til den materialistiske utviklinga av vårt sosialistiske land, i lang tid på marxist-leninistisk vis føre en stor kamp for vårt samfunns moralske utvikling.

Partiet har aldri overlatt den marxist-leninistiske utdanninga av vårt folk til spontaniteten og vil heller aldri gjøre det. Dette krever imidlertid styrking og intensivering i organiseringa av både partiets og massenes utdanning.

Alt vi bygger, omformer og skaper blir gjort i overensstemmelse med marxismen-leninismens lover. Og intet blir gjort som står i strid med de objektive naturlover eller den proletære etikk. Men alt må forklares og forstås. For alt har en gammel side som smuldrer opp, dør bort – og en ny side som fødes og vokser seg sterk. Men det gamle dør ikke uten videre. Derfor fødes det nye under kamp. For at det nye skal kunne vokse fram raskt og friskt, må vi selvsagt ha et godt grep om lovene for det nyes utvikling og det gamles motstand mot den, for bare da kan utdanning bli betraktet som fullstendig.

Når det gjelder kvinnes problem, bør vi – som rapporten fra det politiske byrået ved kamerat Ramiz Alia og den påfølgende diskusjonen meget vel har påvist – også sette i verk bestemte organisatoriske tiltak etter de retningslinjer rapporten har trukket opp. Selv om de kan synes spesielle er de en integrert del av utviklinga og konsolideringa av den sosialistiske økonomien i sin alminnelighet. Disse tiltakene gir de videre forutsetningene for en bredere deltakelse fra kvinnes side i produksjonen, gjør husholdningsbyrdene lettere, og er ikke mindre effektive på andre områder. De hjelper oss med å bekjempe smålige borgerlige ideologiske overlevninger som

fortsatt holder kvinnene i et slags slaveri, eller underlegen status, i forhold til mennene

Hvis vi studerer utviklinga, og ikke bare av vårt samfunn, finner vi at slike ideer har dype røtter. For kvinnene selv ser sin underlegenhet i forhold til mennene som noe riktig og helt naturlig. Denne skikken er et resultat av de sosiale forholdene som våre mødre og søstre har levd sine liv under, fysisk og mentalt. Siden vi skal forandre våre sosiale forhold må vi søke å oppheve denne skikken. Disse sosiale endringene som vår proletariske revolusjon er i ferd med å sette ut i livet, skal avskaffe antagonismene mellom de to kjønnene, det vil også si kvinnes underkastelse overfor mennene.

Engels lærer oss at antagonismen mellom kjønnene kan ses som den første manifestasjon av klassekampen i menneskehetens historie.

Den proletære revolusjon avskaffer antagonismen mellom kjønnene liksom den avskaffer kapitalismen, borgerskapet og dets ideologi, liksom den avskaffer menneskets utbytting av andre mennesker og fører menneskeheten fram til det klasseløse samfunn. Den gjør dette ved å frigjøre kvinnene fra alt som hindrer dem i å være fri og likestilte med mennene.

Giftemålet, som er en meget viktig begivenhet i menneskets liv, er knyttet til mange foreldete ritualer som, selv om de ikke eksisterer i dag i en så akutt form som tidligere, stadig inneholder noen meget byrdefulle tradisjoner.

Engels sier at ekteskap basert på kjærlighet er moralsk. Det er bare der kjærligheten eksisterer at ekteskapet også eksisterer.

I vårt sosialistiske samfunn skal vi ledes av dette prinsippet når det gjelder denne viktige begivenheten i menneskets liv.

Det må innrømmes at det finnes feilaktige og gammeldagse ideer om kjærlighet blant oss. Kjærlighet betraktes som noe skamfylt, ulovlig og unormalt. Ofte, hvis ikke alltid, stemples kjærligheten som noe umoralsk, som »leder kvinnen til prostitusjon og mannen til degenerering». Dette er feilaktige ideer. Hvis det er noe som ikke har noe med prostitusjon å gjøre, så er det ekte kjærlighet. Det er ingen kjærlighet i prostitusjon. Heldigvis har ikke vårt land vært plaget av denne forferdelige pesten. I så fall ville vi bekjempe den til dens minste uttrykksformer, som kunne oppstå som et resultat av gal, anti-marxist-leninistisk tilnærming til spørsmålet om kjærlighet og ekteskap, og som et resultat av at vi ikke bekjemper, teoretisk og praktisk, borgerlige og idealistiske ideer om den saken.

Vårt land har vært plaget av giftermål ved tvang, med de kanoner som slavebinder og torturerer kvinnene i polyami. Det har vært plaget av katolisismens lover, fra Vatikanet, som ikke bare slavebandt og degraderte kvinnene, men også torturerte dem åndelig. Atskillelsen av kirken fra staten,

gjennomføringen av det sivile lovverket, den nasjonale frigjøringskrigen og den sosialistiske oppbyggingen har lovfestet at den eneste form for ekteskap som godkjennes i vårt land, er det som inngås med begge parter samtykke foran stats-registratoren. Dette fjerner fortidas sosiale praksis for godt. Men på tross av dette, og skjønt mange fordommer er fjernet i praksis, ville vi ta feil om vi trodde at vi har rettet opp alt i disse spørsmålene, og at vi ikke behøvde bekymre oss lenger, eller overlate dem til tida. Vi må streve for å bruke tida effektivt med hensyn på å skape sosialistiske skikker, og en riktig offentlig mening i denne og framtidige generasjoner.

På tross av sosialistisk oppbygging, på tross av de store økonomiske, politiske, ideologiske, kulturelle og andre framskrittene som er gjort i vårt land, er det ikke bare slik at feilaktige, patriarkalske meninger fremdeles eksisterer blant folk og selv blant kommunistene. Også den barbariske skikken med barneforlovelser og brudekjøp eksisterer. Det var dette som gjorde oss oppmerksomme på at vi ikke lenger måtte neglisjere slike viktige og samtidig farlige spørsmål.

Ekteskapet er en handling, et sosialt faktum, og skal ikke betraktes som et filosofisk begrep. Men dette sosiale faktum har sin egen filosofi, i vårt samfunn såvel som i borgerskapets.

For borgerskapet har ekteskapet blitt et marked hvor mann og kvinne selges gjensidig. Disse ekteskapene baseres ikke på rene følelser, men på eiendomsfølelser og private interesser, på ideer om rikdom og arv, på prostitusjon av mann og kvinne. I borgerlige kapitalistiske regimer er inntrykket av frihet et bedrag. I sin moderne forkledning søker de å framvise noe som i det hele tatt ikke eksisterer for kapitalismen, nemlig individets frihet, kvinnenens frigjøring og friheten til å gi uttrykk for ekte følelser. I land der kapitalen hersker, finner vi dette bare innen proletariatets rekke.

Hos oss – hvor kvinnens frigjøring er sikret – er grunnlaget som gjør ekteskap basert på kjærlighet mulig, alt nådd. Vi er i ferd med – som Engels uttrykker det – å gå over »fra nødvendighetens til frihetens rike».

De ekte følelsene må utvikles videre og settes inn i sin sosiale sammenheng av den marxist leninistiske ideologien. Vi har mye å gjøre i den henseende. Hva forteller Engels oss? Idet han refererer til oppløsningen av den borgerlige familien i det kommunistiske samfunn, sier han at det kommunistiske samfunn »vil endre forholdene mellom kjønnene til rent personlige forhold ... Det vil bli nådd når privateiendommen er avskaffet og når det er gjennomført en samfunnsmessig barneoppdragelse, for på denne måten vil man ødelegge de to fundamentale grunnprinsippene for den nåværende

(borgerlige) ekteskapsform. Hustruens underkastelse under mannen og barnas underkastelse under foreldrene.»⁵

Dette er et viktig arbeidsprogram for oss. Vi må gjøre disse marxist-leninistiske læresetningene til gjenstand for grundige studier.

Er det ikke en av våre viktigste oppgaver på marxist-leninistisk vis å vurdere innholdet i forholdet foreldre/barn, å få den videre utvikling av dette forholdet inn i rett lei, og å rense det for alt som er utbrukt, idealistisk og småborgerlig? Selvsagt er det det.

I disse alvorlige og ømtålelige sakene blir ofte foreldrenes og barnas ekte gjensidige følelser og foreldrenes rettvise råd til barna og omvendt, forvekslet med borgerlige og småborgerlige ideer om eierforhold og med andre idealistiske synspunkter som er knyttet sammen med dette.

Jeg sikter ikke til foreldrenes ekte kjærlighet til sine barn, til den omsorg de har for sine barns oppdragelse og utdanning. Jeg sikter heller ikke til barnas dype kjærlighet, respekt og takknemlighet overfor sine foreldre, en respekt og takknemlighet som de beholder hele livet. Langt fra å avskaffe dette modererer, konsoliderer og utvikler marxismen-leninismen disse følelsene til en harmoni som ikke er begrenset til familien, men som strekker seg utover i hele samfunnet. Jeg sikter her til de uttrykk og tendenser i våre sosiale forhold som etter sigende skapes og utvikler seg som en »normal prosess», men som, under trykket av skikk og bruk og feilaktige meninger, gradvis forandrer seg og resulterer i barbariske brylluper mellom umyndige, salg av piker for ekteskap, pryling og mishandling av kvinner og barn. Alt dette gjenspeiler det borgerlige samfunns lover og filosofiske syn, i praksis og i teori, i produksjon og ideologisk.

La oss ta en skikk, en følelse som har eksistert og som fortsatt eksisterer. For noen årtier siden var det mange ektemenn som forlot sine koner fordi det ble født en gutt eller en pike i familien. Vi syns ikke mye om denne skikken nå, men det skjer fortsatt av og til. Fødselen er en naturlov som verken foreldrenes vilje eller vitenskapen selv kan forandre. Når det gjelder holdningen til barn eksisterer det imidlertid kjønnsmessig favorisering som til tider kan ha alvorlige og farlige konsekvenser. Denne preferansen er i favor av gutter. Det er stor glede når en gutt blir født i en familie. Det var ikke slik når en datter ble født, og ofte sørget man. Det oppstår således et skille mellom kjønnene, en antagonisme som dannes allerede ved fødselen, og denne antagonismen næres av foreldrene.

Det er noe i dette som arbeider mot foreldrenes naturlige følelser for sine barn, uansett kjønn. Men hva kan dette noe være, som er så dypt rotfestet i folks underbevissthet at de har så flagrante preferanser blant sine egne barn?

Det er intet annet enn eiendoms karakteren som også har smidd karakteren av foreldre/barn-forholdet, og foreldrenes borgerlige og småborgerlige forskjellsbehandling av sine barn.

Den borgerlige verdensanskuelsen, basert på den private eiendomsrett, bærer også med seg tanken om å opprettholde foreldrenes eiendomsrett over barna, tanken på å frarøve barna deres rettigheter og frihet. På denne måten fins det ingen frihet hinsides grensene til den private eiendomsrett og arveretten. Mannen vokter disse interessene, følgelig også sønnen og ikke datteren. Dette gir grobunn for ideen om at sønnene er »husholdningens grunnpillars» mens døtrene er »andres», derfor kan hun selges, forloves bort ved enhver alder, så lenge denne »inntekten» bidrar til å styrke foreldrenes eiendom økonomisk eller heve den sosialt.

Økonomiske interesser er opphav til mannens »overlegenhet» over kvinnen, til den patriarkalske autoritet over barna, til kjærlighetsløse ekteskap autorisert av foreldrene og til at andre ekteskap er utilsatte uten deres samtykke. Dette leder i retning av å sette følelser i den private eiendomsretts tjeneste, i stedet for å oppheve denne. Det siste er den kurs som partiet følger.

Det å etablere et riktig, marxist-leninistisk forhold mellom foreldre og barn gir full og ekte mening til familiens enhet, basert på ekte følelser og full frihet. Ektemannen kan ikke lenger kreve at »Min kone må knele og adlyde meg, for jeg har kjøpt henne» eller »en kvinne må arbeide hardere enn et esel, for et esel spiser gress mens en kvinne spiser brød».

Partiet må arbeide intenst ideologisk for å omskape den albanske familien, noe som bare kan oppnås når det er skapt forhold blandet med ekte følelser og underkastelse og overlevninger fra den private eiendomsrett blir avskaffet, for vi må innrømme at slike fremmede ideer eksisterer blant oss.

Blant noen intellektuelle eksisterer ideen om ikke å gifte seg med opplyste kvinner, selv om de opprinnelig er arbeidere. Denne ideen kommer fra en småborgerlig oppfatning om å dominere kvinnene, være dem overlegne, holde dem innenfor husets fire vegger til husarbeid. Slike ideer, som er så fremmede for vårt samfunn, må selvsagt bekjempes.

Til tider er det ingen harmoni i familien. Jeg skal ikke analysere årsakene, men, hvis jeg ikke tar helt feil, tror jeg de virkelige grunnene bare fins i eiendomsinteresser. Kilden ligger der uansett hva slags påkledning problemene har fått. Folket uttrykker dette ved ordtak som »Fattigdom skaper uro». Fra vår filosofis synspunkt skulle dette uttrykkes slik: De fattige krangler ikke seg imellom, men hever røsten mot dem som har politisk og økonomisk makt, for å si det slik.

I familien er det uenighet og til tider åpen konflikt mellom den unge brud og hennes svigerforeldre. Vi kan si at begge har sin del av skylden. Det kan være slik, men vi må ikke glemme at det eksisterer — særlig blant foreldregenerasjonen, men også blant oss selv — en tendens til å mene at en sønn og hans brud skal adlyde foreldrene i alt. De har ikke forandret sin verdensanskuelse, og det er forståelig. Idet de er vokst opp i et patriarkalsk, borgerlig samfunn, er det vanskelig for dem å forstå at en brud ikke skal adlyde dem i ett og alt. De ser på alt bruden, en fremmed i familien, gjør med skepsis i tilfelle hun vender sønnen »husholdningens støttepillan», bort fra deres autoritet og derved truer deres økonomiske interesser. Dette hender oftere når aldrende foreldre ikke har annen inntektskilde enn sønnen. De krangler også ofte med sønnen når de ser han elsker sin kone. Dette fører til sjalusi, småkrangel, og til tider mangel på harmoni mellom en brud og hennes svigerforeldre.

Bruden på sin side har rettferdige interesser av å frigjøre seg selv, oppnå en posisjon i familien, ikke bare overfor sine svigerforeldre, men også overfor sin ektemann. Svigermoren er fullt klar over svigerdatterens ønsker, for i sin tid hadde hun dem selv, men siden hun i sin tid ikke fikk tilfredsstilt sine rettferdige krav, anser hun det ikke riktig at hennes sønns brud skal klare det hun selv ikke maktet.

Heri ligger den motsigelsen som det er opp til oss alle, både gamle og unge, å bli kvitt. Jeg tror imidlertid at den tyngste byrden og det største ansvaret først og fremst ligger på oss, de yngre. Partiet har innprentet oss en klasseideologi som skulle gjøre oss mer forståelsesfulle overfor våre foreldre. På tross av dette er det flere selv kommunister, som feiler i dette og gir opp sine foreldre på halvveien selv om de selv har en stor del av skylden. Dette er ikke riktig, det er verken marxistisk eller human. Vi må forstå våre foreldre, vi må forstå den tid de har levet i og hjelpe dem til å leve i den nye tid. Partiet bygger opp strålende tider.

De kommende generasjoner i vårt land vil være frigjort fra mange av de overlevninger og fordommer som vår generasjon har lidd under. Våre døtre, de bra mødre og framtidens samfunnsmedlemmer vil ikke lenger føle seg under tvang som våre mødre, de vil ikke lenger være uvitende, og de vil ikke lenger være økonomisk avhengige av ektemenn, sønner eller døtre som våre mødre var det. Deres fullstendige økonomiske uavhengighet, utdannelse, sosialistiske kultur den fullverdige plass den albanske kvinnen vil innta i produksjonen, i staten og samfunnet, alt dette vil i stor grad bidra til å gjøre den nye verden som partiet er i ferd med å bygge opp mer fullkommen. Her vil det materielle og åndelige liv blomstre som aldri før, her vil de høytstående følelsene mellom

mennesker, mellom mann og kone, mellom foreldre og barn, finne fullt naturlige uttrykk, endelig frigjort fra gammeldagse, idealistiske, religiøse, patriarkalske og borgerlige overlevninger, som fortsatt er opphav til skadelige og sneversynte meninger blant oss.

Vi er fullt klar over at utføringen av denne store oppgaven som ligger foran oss, vil møte alle slags vanskeligheter, og at den ikke vil bli fullført i løpet av kort tid. Dette er generasjoners arbeid, men av største viktighet er selvfølgelig at partiet stikker ut kursen for å lede kommende generasjoner på riktig vei. Hver generasjon vil utvikle og fullkommengjøre sin del. Til vår generasjon har partiet gitt i oppgave å legge et sunt grunnlag, og gå den strålende vei til sosialismen. Partiet leder oss klokt og dristig langs denne veien. I et stort, harmonisk hele, sammensatt av ulike deler, og ved store anstrengelser som er karakterisert ved den sanne, revolusjonære ånd, er folkemassene engasjert i å forandre landet. De er opptatt med å forandre seg selv, med å styrke den sosialistiske økonomi, med å utvikle kulturen og utdanninga, med å videre revolusjonere den nye albaner, som i kamp med de gamle ideer, blir innpodet nye idealer som er sosialismen verdige. Langs denne strålende, vanskelige vei, som danner vår proletære revolusjon i rask framgang, er vi sikre på at jo raskere den albanske kvinnen blir klar over sin rolle, sine rettigheter og plikter i vårt samfunn, jo større ting vil revolusjonen oppnå, og jo raskere vil vi nå det lykkelige stadium som generasjonen etter vår vil bygge videre på og utfylle.

Partiet har ansett, og anser fortsatt, den store kampen for kvinnes frigjøring som ett med revolusjonen og den sosialistiske oppbygginga, som en »conditio sine qua non» for utvikling og framgang i ekte frihet og demokrati. Partiet taper aldri de læresetninger av Marx av syne, som anser utviklinga innen en gitt historisk periode som alltid gitt av graden av kvinnes frigjøring, og menneskenaturens triumf som klarest manifestert i forholdet mellom mann og kone.

Således kan det ikke eksistere noen reell frihet i et land så lenge kvinnene i landet ikke er fri.

I dette store spørsmålet har ikke partiet vært tilfreds med å gjennomføre lover om mannens og kvinnens likhet, og så la disse lovene være sovende paragrafer, men har også gått inn for å gjennomføre dem i praksis, siden Lenin sier: »Likheten mellom mann og kvinne etter loven er ingen likhet i praksis». Og i vårt sosialistiske livs stadig skiftende scener ser vi sannheten i Lenins klarsynte tese. For på tross av lover som er gitt i denne saka, støter vi på mange vanskeligheter og hindringer, og føler behov for mange flere virkemidler før vi når målet.

Partiet og folket som helhet bør på ingen måte undervurdere kvinnens store rolle i livet og under revolusjonen. Derfor, åpne alle dører til arbeid, utdanning, produksjon og ledelse for kvinner og piker, og beskytt dem samtidig mot kilder til tilbakefall. det vil si hjelp dem til å skape sin egen, sunt funderte personlighet, hjelp dem til å oppnå selvtilitt og mot i alt, noe som ikke oppnås ved et kjønns monopol, men skapes, vinnes og tilpasses i et liv med arbeid og studier.

»Utdanning, kultur, sivilisasjon, frihet» sier Lenin, »alle disse klingende ordene ledsages i all verdens borgerlige, kapitalistiske republikker av utrolig usle, motbydelig gemene og dyrisk primitive lover, som gjør at kvinnene ikke er likestilt i ekteskap og ved skilsmisse, som gjør forskjell på barn ... og gir privilegier til mannen og ydmyker og degraderer kvinnen!»⁶

Derfor følger ikke vi verken metodene eller målsettingene til kapitalistiske land på vår vei mot kvinnes frigjøring. Vi må arbeide for denne frigjøringa med slik fart at vi kan gjøre opp for tapt tid. Frigjøringa av albanske kvinner har ingenting å gjøre med det som kalles »frigjøringa av borgerskapets koketter». Vi frigjør kvinnene ifølge en revolusjonær linje, i marxist-leninistisk ånd, og i tråd med de albanske kvinnes historisk gode egenskaper.

På tross av sosial undertrykkelse og den tilstand av uvitenhet de har vært holdt nede i (innenfor den generelle uvitenhet vårt folk har vært holdt nede i av fremmede okkupanter og et lokalt føydal-bourgeoisi), har ikke den albanske kvinnes rolle vært liten og ubetydelig når det gjaldt å konsolidere den albanske familien, konsolidere nasjonen og sikre tradisjonene og de gode egenskapene til det albanske folk.

»I menneskehetens historie har ingen viktig frigjøringsbevegelse latt seg gjennomføre uten kvinnes deltakelse», sier Stalin.⁷

På tross av undertrykkelse, har albanske kvinner, særlig på landsbygda, vært en viktig faktor i den økonomiske og sosiale utviklinga, en progressiv faktor bestående av utpreget frihetselskende og patriotiske følelser overfor landet og arbeidet som i høy grad gjorde dem til flinke og bevisstgjorte heltinner.

»Den nåværende revolusjon» har Lenin sagt, »støtter seg på landsbygda, og heri ligger dens betydning og styrke. Erfaringen fra alle frigjøringsbevegelser har vist at revolusjonens framgang avhenger av om kvinnene tar del i den.»⁸

Når man snakker om frigjøringskamper i det albanske folks historie, kan man ikke skille dem fra de albanske kvinners store kamp og motstand, side om side med ektemenn, brødre og sønner, både på slagmarken og ved passiv motstand mot fiender av folket og landet vårt. Vi forstår også godt at under de sosiale betingelsene før frigjøringa ble ikke kvinnes bidrag offentliggjort, men disse store bidragene var vesentlige, ubestridelige, mektige, moralske og

materielle. Under vår nasjonale frigjøringskrig var dette bidraget og denne deltakelsen til de albanske kvinnene, side om side med ektemenn, brødre og sønner og døtre, massiv, mektig og påtakelig, på landsbygda og i byene. Kvinnenes styrke, verdi, visdom og patriotisme brøt fram med mektig kraft etter frigjøringa, og den har fortsatt å strømme som en mektig elv.

Hvilke kolossale forandringer har ikke oppstått i de albanske kvinnenes liv, hvilken stor framgang er ikke blitt gjort i vårt nye liv, som selv ikke dagens rapport til sentralkomiteen har gjort fyldestgjørende rede for! Bare selve livet, med all dets storhet, kan gi et riktig inntrykk av hvilken vital kraft partiet frigjorde ved frigjøringa av kvinnene. Hvilken progressiv, skapende kraft lå ikke gjemt i en så stor del av befolkningen, hvilke undere gjør den ikke, og hvilke undere vil den ikke fortsette med å gjøre! Hvilke uvurderlige moralske og materielle verdier vil den ikke berike vårt sosialistiske liv med!

Frigjøringa av kvinnene i vårt land, ledet av partiet, er langt fra å være en »feministisk bevegelse» som i kapitalistiske land, men det at kvinnene heves opp til et høyere nivå, dvs. til et nivå hvor de har like rett med mennene. Det hele er menneskenes og kvinnens marsj, skulder ved skulder, i full overensstemmelse med menneskehetens mest ekte og høytstående følelser, målsettinger og idealer. Det er en marsj mot kommunismen.

1. F. Engels: *Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse*, Oslo 1970, s.

2. Zog, eller Achmed Zogu som hans borgerlige navn lyder, kom til makten i 1925 som leder for en føydal kontra-revolusjon rettet mot den borgerlig-demokratiske revolusjonsregjeringa til Fan Noli og Gurakuchi. De jordreformene som revolusjonsregjeringa hadde gjennomført ble opphevet, de demokratiske avisene forbudt og et reaksjonært terrorregime innledet. Zog, hvis kontra-revolusjon ble støttet av Serbia, solgte seg først til Italia. Senere fikk engelske oljeimperialister en dominerende innflytelse. I 1928 fikk Zog — med engelsk billigelse — innført kongedømme med seg selv som monark under navnet Zog den første. Zogs regime gikk under da landet ble okkupert av italienerne under siste verdenskrig.

3. K. Marx: *Økonomisk-filosofiske manuskripter*, Verker i utvalg, bd. I, Oslo 1970, s. 126–127.

4. Samme sted, s. 127.

5. F. Engels: *Kommunismens prinsipper*, i Marx' og Engels' verker bd. IV, russisk utgave, s. 336–337.

6. V. I. Lenin: *Sovjetmakten og kvinnenes stilling*, i Frigjøringen av kvinnen, Oslo 1971, s. 88.

7. J. Stalin: *Greetings to the first Congress of women from the republic of Upland*, Works, vol. V, s. 75.

8. V. I. Lenin: *Tale på den første all-russiske kongressen av arbeidende kvinner 19. november 1918*, i Frigjøringen av kvinnen, s. 71–72.

Kvinnens frigjøring under sosialismen

Klassesamfunnet er det historiske grunnlaget for undertrykkinga av kvinnen. Undertrykking av folket avspeiles i forholdet mann/kvinne og foreldre/barn. Kvinnens frigjøring blir derfor et spørsmål om folkets frigjøring. Kampen må rettes mot monopolkapitalen fordi det kun er den som er tjent med at undertrykkinga fortsatt består. Først når arbeiderklassen har gjennomført den sosialistiske revolusjon og innført proletariatets diktatur er det mulig for kvinnen å gjøre gjennombrudd i kampen for sin egen frigjøring.

Hoxhas artikkel tar opp det historiske grunnlaget, forskjellige former for undertrykking av kvinnen opp gjennom historia, og kampoppgavene for den albanske kvinnen i dag.

Artikkelen er viktig for å forstå spørsmålet om kvinnens frigjøring i Norge. Den bør brukes for å få satt kampen inn i perspektiv og til å bekjempe feilaktige ideer om kvinnens frigjøring.

Kan bestilles fra: Forlaget Oktober A/S
Postboks 6164
Etterstad, Oslo 6